

EL MOVIMENT DE SALUT INTEGRAL (HOLISTIC HEALTH) ALS ESTATS UNITS

Grace González-Glenn

Antonio Ugalde Blasco

Els darrers anys a Estats Units hi ha hagut un interès creixent per la salut. Cada dia hi ha més consciència sobre aquells aspectes de la vida moderna que presenten un perill per a la salut i la gent comença a preocupar-se seriosament per trobar maneres de protegir-la i millorar-la. Temes i discussions sobre la salut apareixen pertot arreu, en revistes populars, en diaris, en programes de televisió i de ràdio i en els programes d'educació per adults. Es posa èmfasi en la cura que cada persona ha de tenir de la seva salut, i sens dubte, la gent està cercant informació que li permeti de millorar el seu estat de salut que en general deixa molt a desitjar.

Es pot observar la presa de consciència sobre la salut en els canvis de vida que s'estan donant als Estats Units. Per exemple, la gent ha començat a fer *footing* o com es diu als Estats Units *jogging* i altres exercicis físics per mantenir la seva forma física. Els parcs i de vegades els carrers del país recorden les de les ciutats orientals a on quan apunta el dia s'apleguen milers de persones per fer col·lectivament exercicis de calistènia. Igualment es comença a tenir cura de l'alimentació cercant dietes que siguin més saludables, aliments de baix risc cancerós, de major valor nutritiu, o menys nocius per al sistema cardiovascular. La separació física dels fumadors en moltes oficines, en els avions, en els restaurants i en molts altres llocs públics així com la creixent presa de consciència sobre els efectes destructius del cigarret, de l'alcohol i d'algunes drogues són una altra manifestació més de l'interès que el nord-americà comença a tenir sobre la seva salut. També augmenta l'interès sobre les condicions de treball i l'estress, i sobre altres malalties ocupacionals. Per primer cop en la història del país alguns sindicats obrers han usat el seu poder polític per protestar sobre les condicions perilloses de les fàbriques, de la contaminació de l'aire i el soroll que hi ha (Page i O'Brien, 1973).

En el centre d'aquest moviment de presa de consciència sobre la salut es troba un moviment que s'ha donat a conèixer sota el nom genèric de salut integral (*holistic* o *wholistic health*). El nom *holistic* ve del grec *holos* que està relacionat en anglès amb les paraules *health* (salut), *hallow* (sagrat), *holy* (sant) o *heal* (netejar o restaurar la puresa o integritat primitiva) (Bloomfield i Kory, 1978: 45; Svihus, 1977: 17). És clar que *holistic* significa quelcom més que salut integral o total. A més a més de referir-se a un estat de salut o benestar inclou el concepte de sanitat, i d'unitat amb l'univers. *Holistic* es pot entendre com un estat de benestar complet: físic, espiritual, mental i d'harmonia amb l'univers. En realitat aquest significat no és massa diferent de la definició proposada per l'Organització Mundial de la Salut (OMS, 1948: 100).

El principi bàsic del moviment és considerar "la persona completa i en el context de tot l'ambient que l'envolta" (*the whole person in the context of the total environment*, Sobel, 1979: 16). El moviment de salut integral és, però, quelcom més que una orientació vers la salut basada en el concepte de l'home total. El moviment integral és una filosofia,

una posició o postura política, una manera de viure, un conjunt de principis morals, o totes aquestes coses juntes. Les persones que participen en el moviment reben tot un conjunt de valors i principis, adopten actituds i practiquen unes activitats l'objectiu final de les quals és la promoció de la salut. Dit d'una altra manera, s'ha convertit en un estil de vida. Hi ha persones que participen en el moviment i hi cerquen com incorporar alguns aspectes de la salut integral en la seva vida o rutina diària. Tant si es troben totalment o parcialment immersos en l'estil de vida del moviment, tots el qui d'alguna manera hi participen creuen en la responsabilitat personal de cada individu per la seva pròpia salut, en la promoció de costums saludables i en la recerca de diferents alternatives guaritives.

L'origen del moviment és divers i respon, com es dirà més endavant, a circumstàncies històriques i a altres moviments socials que han existit en el país. En part està inspirat en la teoria integrista publicada el 1926 pel filòsof sudafricà Ian Christian Smut. En el seu llibre *Holism and Evolution* Smut avença la tesi que l'integrisme és un procés evolucionari a través del qual tot ésser creix i es desenvolupa fins que troba el seu estat d'integritat o perfecció després del qual evoluciona a una forma nova. D'aquesta teoria el moviment de la salut integral desenvolupa la idea que l'home ha de cercar activament un estat de benestar màxim i no solament cercar solucions o lliurar-se de la malaltia. És una orientació positiva i activa vers la salut i no negativa com és la de la medicina alopàtica l'interès primordial de la qual és cercar guaricions i teràpies per a les nostres malalties.

Salut integral i modalitats de promoció de salut

Una de les característiques bàsiques del moviment és l'enorme varietat de modalitats que utilitza per incrementar la salut. Algunes provenen de la cultura occidental, altres de l'oriental, algunes són ancestrals i altres són modernes, unes són ben conegudes com el ioga o l'acupuntura i altres són esotèriques i metafísiques. Els qui participen en el moviment tenen una orientació àmplia envers les diverses tècniques i les combinen. Aquestes modalitats satisfan la necessitat de salut de la persona total: cos, ment i esperit, tot i que generalment estan dirigides a una o dues dimensions de l'ésser humà. No hi ha relació o organització entre elles en el sentit que una segueix l'altra i per tant no té massa sentit agrupar-les en categories. No obstant això per facilitar la presentació als lectors que no estiguin familiaritzats amb elles les hem agrupades en varies categories d'acord amb l'èmfasi particular de cada modalitat (s'inclou a la fi del treball un glossari en el qual s'expliquen les característiques de cada una d'elles):

Moviment o manipulació del cos	Tècniques mentals	Guaritives (Healing)	Nutrició
Massatge	Meditació	Psíquic o espiritual	Herbologia
Traeger	Biofeedback	Tacte	Macrobiòtica
Alexander	Hipnotisme	Radiònics o raigs còsmics	Dieta natural
Feldenkrais	Regressió a la vida passada	Renaixement	Mega
Rolfing	Psicosíntesi	Teràpia de color	Dejuni
Acupuntura	Reflexió selectiva	Teràpia de música	
Acupressió			
Bioenergètica			
Reflexologia			
Siatzu			
Do-in			
Polaritat			
Ioga			
Ball Sufi			

Aquesta llista no és comprensiva, es presenta per donar una idea de les tècniques més populars en el moviment integral. A més a més altres sistemes diferents de l'alompatí tenen connexions importants amb el moviment integral perquè estan basats en la unitat o concepte total de l'ésser humà. Entre ells es troben: quiropràxia, homeopatia, osteopatia, naturopatia, naprapatia (en el glossari es troben les descripcions d'aquests sistemes). Com s'indicarà més endavant no tots els membres d'aquestes professions es consideren part del moviment integral.

Els practicants de la salut integral

De la mateixa manera que hi ha moltes modalitats de promoció de salut també hi ha una gran varietat de proveïdors o practicants de salut integral. La majoria d'ells han après informalment una o varies tècniques. Alguns han dedicat molts anys de la seva vida al seu estudi, altres en canvi han llegit molt poc. L'origen social dels practicants és també molt divers, el que tenen, però, en comú és la vocació a guarir o millorar la salut d'altres persones, a fer-les sentir-se bé. Entre els practicants, un bon nombre aconsegueixen dedicar-se a la salut integral després d'haver sofert una crisi espiritual, emocional o física de la qual sortiren renovats.

Un altre tipus ben diferent de practicants són els qui tenen una educació formal en una ocupació distinta de la medicina com són els sociòlegs, els treballadors socials, o en el ministeri religiós. A més dels estudis universitaris aquestes persones han après informalment fora de la universitat algunes tècniques integrals. Generalment continuen practicant llurs professions però incorporen a elles l'orientació integral. Altres, al contrari, han arribat a la conclusió que els seus estudis universitaris no serveixen massa i decideixen abandonar la seva professió i dedicar-se per complet a la pràctica de la salut integral.

Un tercer tipus de proveïdors de salut integral són els professionals que han rebut la seva formació universitària en un sistema de medicina diferent a l'alompatí, com per exemple els osteòpates, els quiropràctics o homeòpates. Com ja s'ha dit, aquests professionals han tingut una orientació vers la salut més integral que els metges alòpates. Han pagat un preu per això perquè la professió mèdica alompatí nord-americana els ha aïllat legalment i professionalment i han intentat crear una imatge d'ineptitud professional i incompetència. Gràcies al moviment de salut integral a les escoles de medicina diferents a l'alompatí estan guanyant popularitat i credibilitat professional. Com ja s'ha indicat la majoria d'aquests professionals no s'identifiquen amb el moviment de salut integral. Són els més joves o els qui s'han graduat fa poc els qui tendeixen a identificar-se amb ella i els qui més incorporen en la seva pràctica algunes de les tècniques integrals descrites anteriorment. Per a ells, sobretot si s'estan establint professionalment, la identificació amb el moviment pot produir beneficis econòmics en atreure un bon nombre creixent de persones que estan interessades en les tècniques integrals.

Una darrera categoria és la dels metges i altres professionals i paraprofessionals en medicina alompatí, per exemple, infermeres, llevadores, terapistes físics, dietistes, etc. El personal mèdic que s'interessa en el moviment integral és aquell que generalment està insatisfet amb alguns aspectes de la pràctica de la medicina alompatí o amb l'orientació general d'aquesta. No és que aquests professionals tinguin interès en abandonar la seva pràctica mèdica, al contrari, volen desenvolupar-se modificant o incorporant a allò que van aprendre en la facultat de medicina tècniques que provenen d'altres orientacions o d'altres escoles de medicina. Metges, infermeres i altres professionals paramèdics complementen la seva preparació professional amb un entrenament informal en una o varies tècniques de la medicina integral com ara l'acupuntura o l'hipnotisme.

La clientela dels serveis de salut integral

La clientela dels serveis de salut integral són persones que han decidit prendre sota la seva

pròpia responsabilitat la cura de la seva salut en contraposició a delegar-la a un metge i que cerquen alternatives a les pràctiques de la medicina alopàtica. O persones que sense estar malaltes volen prendre mesures per millorar o enfortir el seu estat de salut o benestar general.

Moltes d'aquestes persones van als practicants de salut integral després d'haver rebut sense èxit atenció mèdica alopàtica. Un bon nombre d'ells pateixen malalties físiques o mentals cròniques per a les quals la medicina alopàtica no té teràpies efectives, o persones per a les quals la medicina alopàtica no ha estat capaç de diagnosticar el mal que els afecta. D'altres, en canvi, són els qui prefereixen cures més naturals, menys dependents de productes farmacèutics o de cirurgia.

El moviment de salut integral és un moviment de classe mitjana. Hi ha molt pocs indis, negres, xicans que utilitzin els serveis de salut integral i menys encara els que acudeixen a les conferències o reunions que s'organitzen en moltes ciutats sobre salut integral. Atès que molts dels serveis integrals no estan coberts per les assegurances socials, ni per les assegurances privades, ni pels programes de govern per als pobres o ancians, els usuaris d'aquests serveis han de pagar-los de les seves butxaques, i són, per tant, un luxe per a les classes pobres. A més, els pobres han hagut de mantenir els seus sistemes tradicionals d'atenció mèdica, mancats de recursos per pagar l'alopàtica, és a dir, utilitzen ja un sistema de salut que és tradicional i que té algunes característiques semblants a la salut integral i que respon a les seves necessitats econòmiques i culturals. La presència de curanderos entre els metges americans del sud-oest és un bon exemple d'això. Cal afegir que aquests grups minoritaris i pobres mai no han delegat per complet a l'establiment mèdic la cura de la seva salut; per exemple, molts naixements continuen essent atesos per llevadores tradicionals en les cases, la família té una funció molt activa en la cura del malalt, i els ancians moren a casa seva i no en els hospitals. En altres paraules, han medicalitzat menys els processos naturals de la vida i malaltia. En aquest sentit, la classe mitjana està imitant la classe pobre en la recerca de serveis de salut que estan més conformes amb la necessitat sentida.

De moment no es pot estimar el nombre de persones que participa d'una forma o altra en el moviment de salut integral. És sens dubte un nombre petit però que continua fins ara creixent. En moltes ciutats hi ha associacions formals de salut integral. Existeixen també revistes professionals com, per exemple, el *Journal of Holistic Health* i també periòdicament congressos i reunions professionals sobre la salut integral.

Els principis de la salut integral

Com s'ha mencionat abans, el moviment integral és més que una alternativa o alternatives al model alopàtic de medicina, és una manera de viure, una filosofia de la vida amb els seus principis propis. Atès que la filosofia integral es troba encara en ple desenvolupament i en evolució és difícil determinar quins són els seus principis més bàsics. Alguns autors han intentat identificar-los, per exemple, Bloomfield i Kory (1978) suggereixen els següents:

1. La salut exigeix una unitat de ment, cos i esperit.
2. La cura de la salut consisteix en cercar activament les formes d'incrementar-la més que guarir la malaltia.
3. La salut es basa en costums o rutines diàries sanes.
4. L'individu ha de prendre en les seves pròpies mans la responsabilitat de la seva salut.
5. La malaltia ofereix una oportunitat per créixer.
6. Els factors ambientals juguen un paper primordial en la salut de la persona.
7. Totes les modalitats d'incrementar la salut, tant les antigues com les modernes han d'ésser estudiades científicament i han d'utilitzar-se quan són adequades.
8. Tothom té un poder interior per incrementar la seva salut que és la base o el fonament per adquirir el benestar.

El conflicte entre els sistemes de salut integral i alòpata

És cert que algunes persones consideren el moviment integral com quelcom heterodox, acientífic o exòtic; tanmateix no es pot ignorar sense més la seva importància. Als Estats Units el moviment està formant consciència sobre els problemes més greus de la medicina moderna. Els seus crítics la menyspreen o la ignoren amb qualificatius de curanderisme, xarlatanisme o entabanament; el cas és que el moviment ha aconseguit posar en estat d'alerta el públic sobre alguns aspectes de la crisi profunda en la qual es troba l'atenció de salut (Sobel, 1979; Pelletier, 1977; Bloomfield i Kory, 1978; Powles, 1980).

Cal tenir en compte que la medicina alopàtica no és solament un conjunt de tècniques i de teories mèdiques, és també un conjunt d'institucions que tenen poder i afavoreixen les tecnologies i teories de les persones que controlen el poder. Un dels temes centrals que ha suscitat el moviment integral és el dels mètodes de diagnòstic i tractament de la medicina alopàtica. En general, el diagnòstic es basa en la informació obtinguda d'una sèrie de proves de laboratori i no tant de les entrevistes clíniques. La capacitat clínica del metge nord-americà es molt limitada, quasi mai no utilitza o sol·licita el coneixement o la intuïció que el pacient té sobre si mateix per comprendre l'estat de salut total d'aquest. Si el metge és un especialista, com succeeix en el 80% dels casos (Jonas, 1977) el seu interès se centra en un òrgan o en un dels sistemes de l'organisme humà (respiratori, uro-genital, gastro-intestinal, cardíoc-vascular, etc.) sense donar massa importància als altres òrgans o als aspectes mentals o espirituals del pacient. Aquest fraccionament artificial de l'ésser humà respon al sistema en el qual s'ha organitzat la medicina alopàtica als Estats Units per raons de prestigi i per interessos econòmics més que pel benestar del pacient. A més a més les teràpies utilitzades pels metges estan fonamentalment basades en dues tècniques: ús de productes farmacèutics o drogues i cirurgia. Els integristes acusen els metges de manca de l'entrenament necessari per poder utilitzar cures més naturals i el poder d'auto-guarició del pacient. Afegeixen que els metges alòpates romanen com si res en crear una dependència en fàrmacs en comptes d'intentar refer la salut dels seus pacients.

Els integristes continuen la seva crítica indicant que la medicina alopàtica està basada en una visió biològica de la vida que redueix l'ésser humà a una dimensió anatòmica i simplista. El dualisme ment-cos i la visió orgànica o biològica de la malaltia és contrari a un tractament complet i continu (Fabrega, 1972: 199). Els integristes senyalen que la teoria biomèdica de la malaltia no serveix per guarir les malalties no-infeccioses i que també falla per guarir malalties cròniques produïdes pel funcionament inadequat d'un òrgan o d'un sistema.

Els integristes sumen les veus a les d'altres crítics en subratllar l'ús excessiu de tecnologies avançades i costoses de les quals són exclosos els grups amb recursos més limitats. Les tecnologies costoses incrementen en definitiva el cost total dels serveis de salut que tots els ciutadans han de pagar directament o indirectament a través d'impostos o de pòlisses d'assegurances. És justament l'alt cost el que impedeix a un bon nombre de nord-americans l'ús dels serveis de salut més bàsics o primaris. Les institucions mèdiques alòpates com l'Associació Mèdica Americana, l'Associació Hospitalària Americana, l'Associació d'Indústries Farmacèutiques són responsables que un percentatge excessiu de les despeses de salut es dediquin a mesures guaritives (de les quals les tecnologies avançades absorbeixen un percentatge alt) mentre una fracció petitíssima es dedica als serveis preventius (Epstein, 1978: 328). La medicina alopàtica justifica la utilització de tecnologies avançades i costoses com un gran avenç en la història de la humanitat perquè poden prolongar la vida. Els seus crítics responen dient que la preocupació per la prolongació de la vida no va acompanyada d'una preocupació per la qualitat de la vida que prolonguen.

El problema del control legal de la pràctica mèdica

El moviment de salut integral amb les seves múltiples modalitats de manteniment i millo-

ra de la salut, amb les seves varietats de practicants, amb la seva doctrina de responsabilitat personal per la salut i el seu èmfasi en la llibertat de què cada un dels individus ha de gaudir per escollir les tècniques de salut que consideri més adequades a les seves necessitats, ha suscitat un problema legal sobre la pràctica de la medicina. Com pot comprendre's l'objecte de les lleis que controlen les activitats professionals és determinar qui en la societat té la capacitat de guarir i qui no la té, així com determinar quines són les activitats guaritives de cada professió i d'aquesta forma protegir el ciutadà d'entabladors i incompetents. A cada un dels estats de la Unió la Junta Estatal d'Examinadors Mèdics determina quines professions poden exercir segons quins actes mèdics i quins són els requisits perquè una persona pugui ser considerada membre d'una professió. Així s'ha definit històricament i amb prou claredat la competència legal de cada professió. Els dentistes, els osteòpates, els quiropràctics, els pediatres i els metges han conegut l'àrea dins la qual tenen competència legal per exercir la seva professió com també ho han sabut els pacients que acudien a ells. La competència legal en activitats guaritives d'altres professions no mèdiques o paramèdiques com infermeria, teràpia física, psicologia clínica, etc., ha estat sempre definida pels metges i la pràctica ha estat sempre sota la seva jurisdicció i supervisió. La certificació professional d'aquestes professions, és a dir, els requisits que cal complir per poder exercir la professió està en mans de les respectives juntes examinadores de cada professió.

De fet el control de la pràctica guaritiva que exerceix l'estat als Estats Units ha facilitat les condicions per al desenvolupament monopòlic del poder dels metges alòpates a càrrec del consumidor. A mesura que augmenta la medicalització de la vida augmenta el control dels metges en haver ells monopolitzat dins l'estat el poder decisor sobre activitats guaritives. El resultat és que els pacients o consumidors de serveis de salut es troben progressivament amb menys llibertat d'escollir modalitats guaritives. El moviment de la salut integral està intentant retornar al consumidor la llibertat de selecció i la responsabilitat que a poc a poc ha estat arrabassada per la professió mèdica.

Entre els practicants o proveïdors de salut integral que no tenen entrenament mèdic o paramèdic hi ha varietat d'opinió respecte a la necessitat o conveniència de regular jurídicament la pràctica de les tècniques integrals. A un extrem estan els qui creuen que la mínima regulació és excessiva. El seu posicionament és que la gent ha de gaudir de plena llibertat per escollir qualsevol tipus de teràpia i el practicant que desitgin. Les tècniques i els practicants que no siguin satisfactoris romandran sense clients. És una aplicació del "laissez faire" als serveis de salut. A l'altre extrem es troben els qui prefereixen tenir lleis reguladores de les pràctiques i el control de títols per assegurar la competència dels proveïdors. Per a aquestes persones la situació ideal és que els practicants de salut integral aconseguixin un estatus legal professional perquè això ajudaria a guanyar respectabilitat i treuria la idea de curanderisme o extravagància que encara projecten moltes de les tècniques integrals.

Els professionals paramèdics en el moviment integral tenen un altre tipus de problema legal. Com s'ha indicat la majoria d'ells, encara que no tots —les llevadores i parteres són una excepció en molts dels estats de la Unió—, només poden exercir les seves professions sota supervisió mèdica. És per això que no poden practicar com una part de la seva activitat professional moltes de les tècniques integrals sense incórrer en sancions legals greus. No poden exercir l'acupuntura i en la majoria dels estats no permeten l'exercici de l'acupuntura ni tan sols sota la supervisió mèdica. Per superar aquestes dificultats aquests professionals volen que es redefineixi d'una manera més àmplia i amb més independència els límits jurídics de l'exercici de la seva professió de forma que puguin exercir tècniques integrals sense por de sancions legals.

Per a la professió alopàtica qualsevol extensió de la capacitat guaritiva legal d'altres professionals implica una pèrdua de poder, i per tant els metges estan seriosament preocupats per la direcció que està prenent el moviment integral. La preocupació comença a ma-

nifestar-se en el viu debat legislatiu que s'estan donant a varis estats. Per exemple, en les corts de Texas el "lobby" mèdic ha presentat un projecte de llei perquè la pràctica de medicina sense llicència passi de delictes menors ("misdemeanor") a crim major ("felony"). A més a més vol que la definició legal del que és pràctica mèdica que tradicionalment ha estat definida per les corts es transfereixi a la Junta d'Examinadors Mèdics, la qual està exclusivament integrada per metges. El resultat d'aquesta transferència de poder legislatiu de les corts a la Junta d'Examinadors significa que en teoria la Junta pot decidir que qualsevol activitat es defineixi com a gauritiva, per exemple tot tipus de massatges, els parts naturals, o receptar herbes. Per situar el lector europeu en un context més familiar la Junta d'Examinadors podria convertir en greu delictes el que un religiós recomanés a un malalt d'anar a Lourdes a beure l'aigua miraculosa, en definir la recomanació d'una medicina (en aquest cas l'aigua) com acte mèdic. Aquest exemple no està lluny de la realitat, car una part de la salut integral està dirigida (com també ho està la medicina alopàtica) a les malalties psicosomàtiques.

El conflicte entre la professió mèdica i el moviment integral és, en definitiva, un conflicte entre dues filosofies de la salut. D'aquest conflicte sorgeixen diversos dilemes: Fins a quin punt es pot incrementar la llibertat del ciutadà per escollir sistemes i tècniques de salut i alhora protegir-lo d'entabonadors i incompetents? La contestació a aquesta pregunta no és tan fàcil com sembla a primera vista, perquè moltes de les tècniques guaritives no tenen una base que es pugui comprovar científicament com és el cas de l'acupuntura, i per tant no es pot deixar només als tècnics i científics que decideixin per si sols. Un altre dilema és: Què és el que constitueix o com es defineix una activitat mèdica i qui l'ha de definir en cada societat? Finalment ens podem preguntar: És possible en una societat regular o controlar l'exercici de les professions mèdiques i alhora mantenir una llibertat professional que permeti, estimuli i faciliti la recerca de sistemes de salut alternatius i pràctiques innovadores? El fet que aquest tipus de problemàtica s'estigui debatent públicament en les corts de molts dels estats de la Unió és sens dubte una contribució important del moviment integral.

Els orígens socials del moviment de salut integral

La salut integral no és un fenomen que ha sorgit aïllat o en resposta a un problema social específic com, per exemple, el que ha creat la manca d'una atenció mèdica adequada. Naturalment, com ja s'ha indicat al llarg d'aquest treball, la insatisfacció amb l'organització dels serveis de salut ha exercit una influència important; però fonamentalment el moviment de salut integral és un moviment social que reflecteix i respon a altres canvis socials que han tingut lloc als Estats Units en les dues darreres dècades. Entre ells cal destacar-ne:

1. Un desengany general sobre el poder de la tecnologia moderna que es dramatitzà amb la derrota a Vietnam, on una nació pobre, petita i amb tàctiques "primitives" derrotà el poder militar més fort del món. La desil·lusió amb la tecnologia moderna s'ha manifestat en formes múltiples i a través de diferents moviments socials, com, per exemple, els moviments antinuclear i ecològic, o de la filosofia "small is beautiful" (el petit és bell) (Schumacher, 1974), corrent ideològic que suggereix que la qualitat de vida pot millorar amb menys desenvolupament econòmic i menys tecnologia, i que els problemes socials i humans no es resolen només amb diners i tecnologia. En el camp de la medicina s'ha començat a conèixer amb més precisió els efectes negatius de la tecnologia moderna i en general del desenvolupament industrial. Específicament, en el cas de la tecnologia mèdica s'ha documentat que l'ús i freqüentment l'abús de teràpies preventives i guaritives produeix més malaltia que la que guareix, fenomen que ha estat batejat amb el nom de iatrogènesi (Sidel i Sidel, 1977). Els danys causats pels raigs X, pels productes farmacèutics (Silverman i Lee) han estat el suficientment documentats per crear sospites sobre la tecnologia moderna

i promoure un moviment de retorn als remeis tradicionals domèstics i al sentit comú. L'èmfasi del moviment de salut integral per tècniques més naturals i menys dependents de productes farmacèutics així com l'interès per les cultures tradicionals de l'orient reflecteix aquests sentiments.

2. La desil·lusió amb les institucions que havien estat fins ara la glòria i l'orgull de la nació, com, per exemple, les escoles i les universitats, les institucions polítiques, les religioses i les industrials. S'ha descobert, per exemple, que les escoles secundàries estan graduant un nombre elevat d'analfabets (quasi bé un 20%) i que un nombre també elevat de mestres són funcionalment analfabets, o que les universitats atorguen títols acadèmics a milers d'estudiants sense qualificacions adequades, fenomen conegut com a "grade inflation" i que uns altres milers d'estudiants compren les seves investigacions en companyies comercials dedicades exclusivament a la seva venda. A l'escàndol monumental del Watergate van seguir descobriments de corrupció i de depravació de nombrosos congressistes federals i estatals, la qual cosa ha produït un cinisme polític sense precedents en la història del país. Les institucions sanitàries han sofert també una crítica que s'aguditzava a mesura que es descobria que molts metges estan més interessats en el seu benestar econòmic que en la salut dels seus pacients, que una bona part de la iatrogènesi respon al seu desig de guany exagerat, i que l'Associació Mèdica Americana funciona com un grup de pressió i no com associació professional. El públic comença a ser més conscient que l'AMA s'ha oposat consistentment a reformes i innovacions en el sistema d'atenció mèdica que eren de gran benefici per a la majoria de la població, com per exemple el *Medicare* per als ancians, el *Medicaid* per als pobres, el *Health Maintenance Organisation* per a les classes mitjanes, o al sistema nacional de seguretat mèdica. És fàcil comprendre que un moviment com el de la salut integral sorgeix com a resposta a la crisi institucional general i a la mèdica en particular i fomenta sistemes de salut alternatius.

3. El moviment de consumidors és en part una resposta a la inhabilitat de les institucions polítiques de salvaguardar els interessos dels ciutadans. La seva organització en grups de pressió per defensar el seus interessos com a consumidors és potser un dels fenòmens sociopolítics més importants de les dues darreres dècades als Estats Units que en definitiva és la societat de consum per excel·lència. Cal destacar el dirigit per Ralph Nader que ha dut a terme importants estudis en l'àrea de la seguretat industrial (Page i O'Brien, 1973), de la contaminació ambiental (Expósito, 1968) i altres relacionats amb la salut. Es pot suggerir que el moviment de consumidors ha facilitat la transformació de la relació entre metge i pacient en transformar el rol de pacient en un rol de consumidor, de passiu receptor d'ordres a un actiu agent que exigeix, compara i decideix com qualsevol altre consumidor comprar o no comprar el servei, en altres paraules de relació professional es passa a una relació comercial. Això unit a l'erosió del prestigi professional del metge anteriorment discutida i en el cas de la dona al moviment d'alliberació femení que ha criticat asprament la posició de subordinació de la dona en un servei d'atenció mèdica totalment dominat per l'home (un 80% dels metges nord-americans són homes) ha produït un canvi profund en el paradigma parsonià (Parsons, 1951). Segons Parsons, "el pacient ha d'assumir una posició passiva en moltes, si no en la majoria, de les interaccions d'atenció mèdica" (Bloom i Wilson, 1979: 280). La relació entre metge i pacient és per a Parsons asimètrica, el metge té el poder per raó del coneixement de les arts mèdiques, el model ideal del pacient és el nen, incapaç de tenir cura d'ell mateix. El pacient té l'obligació social d'obeir el metge per guarir-se i reintegrar-se a la societat. El moviment de salut integral reflectint el moviment de consumidors no accepta la relació asimètrica parsoniana, al contrari, com s'ha dit abans, l'individu és el que té l'obligació d'incrementar el seu estat de salut, el metge o practicant és només un instrument que l'ajuda.

4. El retorn a la naturalesa exemplificat en la dècada dels anys seixanta per la cultura hippie, la proliferació de comunes, els *flower children*, l'art *pop*, la preferència per aliments menys processats o sense additius químics ha coincidit amb un interès creixent en altres cultures, particularment les orientals. En el camp de la salut aquest moviment es reforça amb l'obertura de relacions diplomàtiques entre els Estats Units i la República Xinesa i el descobriment en aquest país d'un sistema de salut tradicional, efectiu i econòmic que contrasta amb l'alta tecnologia nord-americana. D'aquí neix en part l'interès del moviment integral per l'acupuntura que en un començament fou rebutjada per l'establiment mèdic però que després, un cop demostrada la seva eficàcia, la monopolitzà. La influència del moviment de retorn a la natura en el moviment integral és clara i influeix també en el concepte que aquest moviment té de malaltia i dolor. La malaltia i dolor són estats normals dintre la condició humana; com s'ha indicat, el moviment integral no s'esforça tant a combatre la malaltia sinó a incrementar positivament el benestar. En realitat per als integristes la dicotomia salut-malaltia no existeix. Aquest punt de vista contrasta marcadament amb la teoria de Freidson que "la malaltia a més de poder ser qualsevol altra cosa és una anormalitat o *desviació* d'un conjunt de normes que representen salut i normalitat" ("But whatever else it may be, illness is a type of *deviation*, or *deviance*, from a set of norms representing health or normality" Freidson, 1970: 207). Per tant, el moviment integral pot qüestionar l'intent de Freidson de desenvolupar tota una teoria de sociologia mèdica basada en la idea que la malaltia és una anormalitat.

5. Les administracions liberals de Kennedy i Johnson de la dècada dels seixanta intentaren a través de programes progressistes fer desaparèixer la pobresa, la ignorància, la desnutrició i el sofriment. Els esforços per construir el que Johnson anomenara *the great society* van tenir dos efectes importants. D'una banda fomentaren el moviment de participació decisòria popular en els serveis socials. En el sector salut s'intentà incorporar la població de menys recursos en el procés decisor de les clíniques de barris que organitzà l'oficina d'Opportunitat Econòmica (Office of Economic Opportunity OEO) on els ciutadans o els seus representants de barri prenen decisions juntament amb els metges (Leviton, 1969). Entre la classe mitjana la participació es promogué a través de les Organitzacions per al Manteniment de la Salut (Health Maintenance Organization HMO) (Krause, 1977). D'aquesta manera hom començà a tenir consciència que moltes de les decisions sanitàries que abans s'havien considerat tècniques eren en realitat polítiques. Juntament amb el moviment de consumidors els intents de democratització dels serveis mèdics van contribuir i facilitaren al moviment de salut integral la modificació del rol de pacient i a qüestionar el poder monopòlic de la professió mèdica.

Un segon efecte dels programes de reforma social ha estat el desengany amb la capacitat de les ciències socials de produir canvis i resoldre problemes socials. El fracàs de la majoria de les innovacions ha fet perdre credibilitat en els científics socials. De vegades les innovacions han arribat a produir resultats negatius o contraproductius, en tot cas han estat massa costoses tenint en compte els resultats obtinguts. Per exemple, el sistema d'aules sense parets (*open classrooms*) s'introduí fa uns anys perquè d'acord amb les darreres teories pedagògiques hauria de facilitar l'ensenyament en crear un ambient més obert i menys formal. Es construïren moltes escoles d'acord amb aquests principis i moltes altres van fer costoses remodelacions per adequar-se a l'últim crit. Després es va comprendre que no era més que això, una moda, i que més que facilitar impedia l'ensenyament. S'entén que el públic exigeix als educadors que es deixin d'experiments i tornin a ensenyar als nens les coses bàsiques llegir, escriure i aritmètica. Molts exemples es poden citar per arribar a la mateixa conclusió: que les ciències socials als Estats Units no han estat capaces d'introduir innovacions exitoses. El desencant és tal que alguns sociòlegs han suggerit que la investigació social és un instrument que utilitzen les classes poderoses per diferir el canvi social (Alford, 1975).

El moviment integrista es fa ressò d'aquesta trista realitat cercant solucions pragmàtiques i senzilles, sense intentar desenvolupar cap teoria que justifiqui les seves accions.

En definitiva, i com a resum, es pot dir que el moviment de medicina integral als Estats Units respon a una conjuntura històrica que es caracteritza per un desengany amb la tecnologia, la bancarrota moral de les institucions bàsiques, l'auge de les organitzacions de consumidors, un retorn a la natura, el descobriment popular de les cultures orientals, especialment de la Xina, el fracàs dels programes de reforma social juntament amb els intents de democratitzar els programes socials, i finalment, com s'ha indicat en la primera part d'aquest treball, les moltes deficiències del sistema de salut alopàtic.

GLOSSARI

Manipulació moviment del cos

El massatge (*massage*) és la manipulació de certs teixits del cos humà amb l'objectiu de produir un efecte guaritiu en el sistema muscular i en el sistema nerviós.

El mètode Trager (*The Trager Approach*) és un mètode d'aprenentatge per experiència utilitzant els exercicis físics moderats, el moviment, la reeducació, les imatges mentals, la dissipació d'emocions i la meditació.

La tècnica Alexander (*The Alexander Technique*) és un procés de moviment subtil que ajuda les persones a usar el cos d'una manera més eficaç i amb major facilitat.

El mètode Feldenkrais (*The Feldenkrais Method*) té el propòsit de trencar el comportament i els moviments habituals i reemplaçar-los amb una nova sensibilitat i la capacitat d'actuar amb espontaneïtat.

Rolfing és la manipulació del teixit muscular per estirar-lo permetent que els ossos es reajustin a la seva posició i interrelació naturals.

Acupuntura (*Acupuncture*) és un sistema que aconsegueix efectes guaritius inserint agulles en certs punts determinats del cos.

Acupressió (*Acupressure*) és un sistema similar al d'acupuntura en el sentit que s'aplica pressió en els punts meridians del cos.

Reflexologia (*Reflexology*) és un sistema basat en la creença xinesa que la totalitat del cos es reflecteix en la planta del peu, en el palmell de la mà, en l'ull i en l'orella, que intenta guarir aplicant una pressió intensa en els punts claus de la planta del peu.

Shiatsu és la paraula japonesa per significar pressió amb els dits. Intenta guarir aplicant pressió en els punts meridians.

Do-In és un antic mètode xinès d'automassatge i d'exercicis de respiració, balanceja la respiració i ajuda a regular un fluir igualat i constant d'energia dels punts meridians.

Bioenergètica (*BioEnergetics*) és l'aplicació de tensió als músculs per mitjà de certes posicions amb l'objectiu d'alleugerir la tensió nerviosa i l'enuig.

La teoria de la polaritat (*Polarity Theory*) utilitza pressió intensa aplicada amb els polzes, els nusos i els colzes a certs punts del cos per realinear la posició i per estimular el flux de l'energia.

Ioga, que empra exercicis de respiració, meditació i posicions del cos, té com a finalitat la integració dels sistemes de guarició de l'individu.

Tècniques mentals

La meditació (*Meditation*) és la concentració disciplinada que ajuda l'individu a desenvolupar l'enfoc únic per arribar a un estat de transcendència.

Biofeedback és un mètode que ensenya l'individu el control conscient dels sistemes de reflexos a través de l'ús d'una màquina.

Hipnosi (*Hypnotic Techniques*) aconseguix accés al subconscient i per tant permet l'individu aconseguir una comprensió major de les causes del seu problema.

Regressió a la vida passada (*Past Life Regression*) és un procés que trasllada l'individu a la vida passada per descobrir quins problemes no resolts li continuen fent mal en el present.

Psicosíntesi (*Psychosynthesis*) és una forma comprensiva de la psicoteràpia per mitjà de la qual l'individu integra els set nivells del coneixement interior.

Reflexió selectiva (*Selective Awareness Therapy*) és una tècnica autoadministrada amb el fi d'ajudar l'individu a integrar la ment i el cos per mitjà de la concentració del seus desequilibris.

Nutrició

Herbologia (*Herbology*) utilitza les herbes per efectes guaritius i de prevenció de malalties.

La macrobiòtica (*Macrobiotics*) és una dieta en la qual el *ying* i el *yang* (les dues forces de l'univers) es troben en equilibri.

Teràpia de vitamines i de Mega vitamines (*Vitamin and Mega Vitamin Therapy*) fa servir els suplementes de vitamines i de minerals per prevenir o guarir malalties.

El dejunar (*Fasting*) és una tècnica que s'usa per netejar l'acumulació de toxines en el cos i purificar-lo.

La guarició (Healing)

Psíquica i espiritual (*Psychic and Spiritual Healing*) empra l'energia espiritual o mental (de vegades anomenada universal) per a guarir. El guaridor canalitza l'energia del cosmos per l'esperit o la ment del que rep el tractament per efectuar la guarició.

Tacte (*Therapeutic Touch*) és un sistema que fa servir les mans en el procés de la guarició. El sistema té en compte la temperatura del cos, el nivell de coneixement interior i la fisiologia. Dolors Krieger, Ph. D., R.N., concebé i desenvolupà aquest sistema.

Radiònics o raigs còsmics (*Radionics and Cosmic Ray Therapy*) fa servir les vibracions energètiques que qualsevol matèria posseeix per a guarir, canalitzant-les dintre la persona per a guarir la part malalta del cos.

Teràpia de color (*Color Therapy*) empra les propietats guaritives dels colors per mitjà de les ones que estimulen l'ull.

Teràpia musical (*Musical Therapy*) s'usa com un tranquil·litzant natural per a millorar l'individu pertorbat. Les Vibracions del so tenen l'efecte de calmar i de guarir.

Sistemes alternatius de guarir

Quiopràctica (*Chiropractic*) és un sistema que intenta mantenir les propietats d'auto-guarició del cos. Es basa en la creença que la dislocació de les vèrtebres de l'espina dorsal pot fer perdre a la persona la seva capacitat natural de combatre les malalties; per tant el tractament consisteix en ajustar l'espina dorsal. Alguns quiopràctics augmenten el tractament i inclouen teràpia de vitamines i diversos altres sistemes de salut integral.

Homeopatia (*Homeopathy*) és un sistema de guarició natural que es basa en la creença que un determinat remei pot guarir una malaltia només si aquest pot produir en un organisme sa uns símptomes similars als de la malaltia.

Osteopatia (*Osteopathy*) és un sistema de guarició que es basa en la creença que una anormalitat en l'estructura del cos causa una anormalitat fisiològica. Hi ha un intent de guarir el cos per mitjà de la manipulació del sistema musculoesquelètic. Aquestes manipulacions condueixen a la correcció del problema fisiològic.

Naturopatia (*Naturopathy*) és un sistema basat en la idea que el cos posseeix un poder immens de guarir-se per si mateix. S'intenta restablir l'equilibri per mitjà de substàncies i tècniques terapèutiques que s'harmonitzen amb el procés d'autoguarició del cos.

Naprapatia (*Naprapathy*) utilitza la manipulació manual del teixit interconnectiu. Es basa en la creença que el desarreglament del teixit interconnectiu és la causa principal de la mala salut.

BIBLIOGRAFIA

- ALFORD, ROBERT. *Health Care Politics. Ideological and Interest Group Barriers to Reform*. Chicago: Univesity of Chicago Press, 1975.
- BLOOM, SAMUEL W. i ROBERT N. WILSON. "Patient- Practitioner Relationships" en Howard E. Freeman, *Handbook of Medical Sociology*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1979.
- BLOOMFIELD, HAROLD H. i ROBERT B. KORY. *The Holistic Way to Health and Happiness*. New York: Simon and Schuster, 1978.
- DUBOS, RENE. "Medicine Evolving" en David S. Sobel, compilador, *Ways of Health*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1979.
- EPSTEIN, SAMUEL S. *The Politics of Cancer*. San Francisco: Sierra Club, 1978.
- EXPOSITO, JOHN C. *Vanishing Air*. New York: Grossman Publishers, 1970.
- FABREGA, HORACIO. "Health Maintenece among Peruvian Peasants, *Human Organization*, vol. 31, 1972
- FEISS, GEORGE J. *Mind Therapies Body Therapies: A Consumer's Guide*. Millbrae Calif: Celestial Arts, 1979.
- FREIDSON, ELIOT. *Profession of Medicine. A Study of the Sociology of Applied Knowledge*. New York: Dodd, Mead i cia, 1970
- JONAS, STEVEN. *Health Care Delivery in the United States*. New York: Springer Publishing Co., 1977
- KRAUSE, ELLIOTT A. *Power and Illness. The Political Sociology of Health and Medical Care*. New York: Elsevier, 1977.
- LEONARD, GEORGE. "The Holistic Health Revolution," *Journal of Holistic Health*, vol. 2. 1977: 80-86.
- OMS. *Official Records*, número 2, 1948: 100.
- OTTO, HERBERT A. i JAMES W. KNIGHT, compiladors. *Dimensions in Wholistic Healing*. Chicago: Nelson Hall, 1979.
- PAGE, JOSEPH A. i MARY-WIN O'BRIEN. *Bitter Wages*. New York. Grossman Publishers, 1973.
- PARSONS, TALCOTT. *The Social System*. New York: Free Press, 1951.
- PELLETIER, KENNETH R. *Mind as Healer, Mind as Slayer*. New York: Dell, 1977.
- POWLES, JOHN. "On the Limitations of Modern Medicine," en David Mechanic, compilador. *Readings in Medical Sociology*. New York. Free Press, 1980.
- ROSENGREN, WILLIAM R. *Sociology of Medicine*. New York: Harper and Row, 1980.
- SCHUMACHER, E. F. *Small is Beautiful, Economics as if People Mattered*. New York: Harper and Row, 1974.
- SIDEL, VICTOR W. i RUTH SIDEL. *A Healthy State. An International Perspective on the Crisis in the United States Medical Care*. New York: Pantheon Books, 1977.
- SILVERMAN, M. I P. LEE. *Pills, Profits and Politics*. Berkeley: University of California Press, 1974.
- SOBEL, DAVID S. compilador. *Ways of Health*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1979.
- SVIHUS, RICHARD. "Origins and Definitions," *Journal of Holistic Health*, volum 2, 1977: 17-21.
- WALKER, MORTON. *Total Health*. New York: Everest House, 1979.